

УДК 37.013.42 : 37036

ЯЦИШИН Роман Михайлович,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики викладання образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва Навчально-наукового інституту мистецтв, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
e-mail: estetrm@mail.ru

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

У статті проаналізовано погляди корифеїв української педагогіки щодо художньо-естетичного виховання школярів, висвітлено проблеми реалізації завдань освітньої галузі «Мистецтво» у сучасних загальноосвітніх навчальних закладах та окреслено шляхи їх вирішення.

***Ключові слова:** соціум; художньо-естетичне виховання; образотворче мистецтво; особистість; зростаючі покоління; педагогічна думка.*

Постановка проблеми. Світ, у якому сьогодні живе людина і в якому все перебуває в русі, змушує віднаходити чіткі орієнтири, долати суперечності багатьох уявлень і знань, що є наслідком нестримного потоку інформації. У пошуках цілісності, прагненні впорядкувати свої знання, у тому числі і в естетичній царині, що зацікавлює нас у даному випадку, людина звертає свій погляд і до історії, прагне осмислити себе у складних зв'язках не тільки із сьогоденням, але і з минулим. Тут наша увага спрямовується на все, що породжує відчуття вічних цінностей. Звичайно, естетичні уявлення нині багато в чому ускладнюються, зазнають змін, але повернення до витоків могло б послужити свого роду камертоном для вчителів, допомогло б їм у виробленні у своїх учнів уміння самостійно і правильно оцінювати різноманіття сьогоденного художнього життя, безпосередньо самим орієнтуватися у складній картині сучасного мистецтва. А мистецтво тепер, як відомо, активно залучене в ідеологічну боротьбу, стає її ареною й об'єктом. За допомогою мистецтва, його метафоричної мови часом легше камуфлюються ворожі нам ідеї, що поширюються сьогодні серед молоді через мистецтво. Естетичне виховання, уміння правильно розпізнати ідейно-художню суть творів усе більше стають важливою ланкою ідейно-морального виховання. І це завдання покликане вирішити широке використання духовних цінностей.

На наше глибоке переконання, естетичне виховання зростаючих поколінь, було є і буде актуальним питанням педагогічної науки. Його завдання – формувати естетичну свідомість та естетичну культуру особистості як невід'ємну складову гармонійного й усебічного розвитку, що не слід відкладати на завтра.

Поза сумнівом і твердження науковців про те, що мистецтво є дієвим засобом естетичного виховання, оскільки ввібрало досвід людства. Шедеври світового образотворчого мистецтва вичерпно ілюструють естетичні категорії: добро і зло, прекрасне і потворне, трагічне і комічне, героїчне і нище. А які ж цінності пропагує сучасна масова культура, інформаційні джерела? Здебільшого, у них багато потворного, нищого і злого та дуже мало доброго і прекрасного. Замість гуманізму й толерантності в людських стосунках переважно культивуються насильство, жорстокість та інші найгірші людські інстинкти. Отож до важливих завдань естетичного виховання відносимо прищеплення учням загальнолюдських цінностей, розуміння і прагнення творити прекрасне. За Дмитром Кабалевським, прекрасне пробуджує добре [1].

Аналіз досліджень і публікацій. Корифеї української педагогіки висловлювали глибокі переконання щодо важливості естетичного виховання. Зокрема, погляди С. Русової щодо значення національного мистецтва [2], Т. Лубенця про здатність кожної людини розуміти художній зміст та відчувати настрій картини [3], В. Сухомлинського про розвиток емоційності сприймання учнями творів мистецтва та діяльнісний компонент естетичного виховання, глибоке розуміння ним значення мистецтва у виховному процесі як керівника навчального закладу [4].

Нам імпонують погляди поета Є. Маланюка, котрий вважав, що «...щирим змістом зовнішньої форми є внутрішнє життя національної культури, життя ідей безсмертних і вічних (і, у першу чергу, – мистецтво – авангард культури), бо історичні події, війни, перемоги й поразки, розквіти й поразки держав і народів, ціла рухлива маса історії є лише матеріалізацією тих чи інших ідей» [5, с. 5].

Ми повністю поділяємо переконання І. Зязюна в тому, що без мистецького, художньо-естетичного компонента неможливо підготувати фахівця в будь-якій галузі, а також твердження філософа про необхідність виховання «людини культури» як втілення взірців культурологічного начала: свободи, творчості, духовності [6]. Особливої уваги, на нашу думку, заслуговують дослідження О. Рудницької в галузі мистецької педагогіки. На переконання вченої, аспект формування художнього сприйняття, творчої діяльності, спілкування з мистецтвом та ін. не може бути розкритий лише засобами теорії прикладної педагогіки [7].

Окремо зупинимось на поглядах Б. Неменського, які безпосередньо пов'язані з нашим дослідженням. Педагог вважав, що: мистецтво повинно виконувати не розважальну, а соціально-формуючу функцію; для прилучення школярів до скарбниць мистецтва їх потрібно навчати, само по собі не вийде; ключовою ланкою естетичного виховання учнів є школа; залучати до мистецтва усі 100 відсотків учнів [8].

Мета статті – проаналізувати проблеми естетичного виховання зростаючих поколінь та окреслити шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. На нашу думку, є ряд причин, які перешкоджають вирішенню завдань художньо-естетичного виховання, задекларованих у Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти освітньої галузі «Мистецтво», що впроваджена з 1 вересня 2013 р. [9]. До них, насамперед, відносимо:

- недооцінку керівниками шкіл та іншими працівниками освіти місця і значення естетичного виховання в загальнопедагогічній функції навчально-виховного процесу;
- недостатнє науково-методичне (програми, підручники, методичні посібники, довідкові енциклопедичні видання тощо) та матеріально-технічне забезпечення (сучасні наочні матеріали і технічне обладнання саме для мистецької освітньої галузі: аудіовізуальна апаратура, якісні комплекти слайдів, відеоматеріалів тощо);
- відсутність в окремих, особливо сільських школах учителів образотворчого мистецтва з відповідною фаховою освітою;
- нехтування принципами наступності і безперервності мистецької освіти в дошкільних, загальноосвітніх (почасти низький рівень викладання образотворчого мистецтва в початковій школі, відсутність даного предмета у 8-му класі) та вищих навчальних закладах;

– недостатнє впровадження досягнень педагогічної науки і передового досвіду у шкільну практику.

Незважаючи на постанови профільного міністерства у школах, особливо сільських, немає елементарного: молодь не хоче йти у школу. Усе тримається на окремих ентузіастах, фанатах своєї справи. Тому добрі ідеї науковців щодо естетичного виховання недостатньо впроваджуються у реальну шкільну практику. На запитання в анкеті для учнів підліткового віку «Яких ви знаєте українських художників?» вони назвали лише Тараса Шевченка!!! На жаль, мусимо констатувати досить низький рівень сформованості естетичної культури зростаючих поколінь. Ще одна проблема – підхід окремих керівників шкіл, батьків та й самих учнів до образотворчого мистецтва як другорядного предмета: «Ми помалюємо, поспіваємо, потанцюємо, а потім підемо вчитися».

Сьогодні відсутня співпраця між Міністерством освіти і науки і Міністерством культури та Спілкою художників, що започаткованою у 60-х років ХХ століття. Маємо на увазі організацію стаціонарних та пересувних виставок у навчально-виховних закладах, зустрічі з художниками, рекомендації до художнього оформлення шкільних приміщень тощо. Натомість зараз митці залучають учнівську молодь до мистецтва з власної ініціативи.

Усе вище сказане підтверджує актуальність нашого дослідження.

Як вважаємо, на сучасному етапі необхідними умовами для реалізації мети і завдань художньо-естетичного виховання повинно стати комплексне розв'язання низки питань, а саме:

– системність і скоординованість у діяльності науковців, педагогів-практиків, керівників органів освіти, а також установ культури, мистецьких організацій та громадськості в контексті Концепції загальної мистецької освіти України;

– необхідність зміни пріоритетів естетичного виховання зростаючих поколінь, які склалися сьогодні, як на найвищому державному, так і місцевому рівнях. Натомість не вирішується проблема комплектування шкіл (особливо сільських) фахівцями відповідного профілю, підняття престижу вчителів мистецького циклу, забезпечення кабінетів образотворчого мистецтва необхідним обладнанням, матеріалами, наочними посібниками тощо.

І найголовніше, на нашу думку, необхідно створити умови для подолання в людей споживацьких настроїв та інших негативних якостей, які набули поширення у нашій державі за нових економічних і соціально-політичних реалій. Бо мета і завдання естетичного виховання учнівської молоді можуть бути реалізовані лише за обставин, коли естетично-ціннісні якості стануть внутрішньою потребою особистості, усвідомлення нею необхідності до прилучення і творення духовної та матеріальної культури.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, отримані результати дослідження дали змогу дійти висновку, що задля успішного вирішення завдань естетичного виховання як невід'ємної складової в комплексі засобів формування всебічно й гармонійно розвиненої особистості важливим розглядаємо усунення суперечностей між здобутками педагогічної науки і реалія

ми життя, а відтак упровадження прогресивного доробку в сучасних освітніх закладах з метою формування естетизації свідомості зростаючих поколінь.

Проведене дослідження не вирішує всіх напрямів художньо-естетичного виховання школярів. Подальшого вивчення потребують проблеми підготовки вчителів образотворчого мистецтва у вищих педагогічних навчальних закладах, організації роботи в художніх школах, літніх оздоровчих таборів та інших позашкільних навчальних закладах, естетизації шкільного побуту, співпраці з мистецькими осередками України та використання зарубіжного досвіду з означених питань тощо.

Список використаної літератури

1. Кабалецький Д.Б. Прекрасне пробуджує добре : статті, доповіді, виступи / Д.Б. Кабалецький – [пер. з рос.]. – Київ : Муз. Україна, 1978. – 192 с.
2. Русова С.Ф. Вибрані педагогічні твори / С.Ф. Русова. – Київ : Освіта, 1996. – 303 с.
3. Лубенец Т.Г. О наглядном преподавании / Т.Г. Лубенец. – Київ, 1911. – 26 с.

4. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : у 5-ти т. / В.О. Сухомлинський – Київ : Рад. школа, 1977.
5. Маланюк Є. Ф. Невичерпальність : поезії, статті [для ст. шк. віку] / упоряд., передм. та приміт. Л. В. Куценка ; худож. оф. М. С. Пшінки. – 2-ге вид. – Київ : Веселка, 2001. – 318 с.
6. Зязюн І.А. Всеукраїнська державна комплексна програма з естетичного виховання / І.А. Зязюн // Вісник Академії педагогічних наук України. – 1993. – № 1. – С. 43–51.
7. Мистецтво у розвитку особистості : [монографія] / за ред., передмова та післямова Н.Г. Ничкало. – Чернівці : Зелена Буковина, 2006. – 224 с.
8. Неменский Б.М. Мудрость красоты : о пробл. эстет. воспитания : [кн. для учителя] / Б.М. Неменский. – М. : Просвещение, 1987. – 255 с.
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти». – (Нормативний документ КМУ).

References

1. Kabalevsky, D. (1978). *The fine evokes the good : articles, reports, speeches* [translated from Russian]. Kyiv: Music Ukraine. (in Ukr).
2. Rusova, S. (1996). *Selected pedagogical works*. Kyiv: Osvita. (in Ukr.).
3. Lubenets, T. (1911). *About the visual teaching*. Kyiv. (in Ukr.).
4. Sukhomlinsky, V. (1977). *Selected works: in 5 vol.* Kyiv: Soviet school.
5. Malanyuk, Y. (2001). *Inexhaustibility: poetry, articles* [for senior school age]. Ordered, preface and notes by L. Kutsenko; decorated by M. Pshinka. 2nd edition. Kyiv: Veselka. (in Ukr.).
6. Zyazyun, I. (1993). The Ukrainian state comprehensive program of aesthetic education. *The Herald of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, 1, 43–51*. (in Ukr.).
7. *Art in the personality development*. [monograph] (2006). In N. Nychkalo (Ed.), preface and afterword. Chernivtsi: Zelena Bukovyna. (in Ukr.).
8. Nemensky, B. (1987). The wisdom of beauty : about the problems of aesthetic education: [a book for a teacher]. Mjscow: Proseschenye. (in Rus.).
9. The Resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine of 23 November 2011 No 1392 “On the approval the State Standard for the complete secondary education”. (Normative document of CMU).

YATSYSHYN Roman,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Department of Teaching Methods of Fine Arts and Arts and Crafts of Educational and Scientific Institute of Arts of State Higher Educational Establishment,

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

e-mail: estetrm@mail.ru

SOCIAL-AND-PEDAGOGICAL ASPECTS OF PUPILS' ARTISTIC-AND-AESTHETIC EDUCATION

Abstract. *Introduction. The aesthetic education of the growing generations have been, still is and will be the topical issue of pedagogics. Its aim is to shape the aesthetic consciousness and aesthetic culture of the individual as an integral part of a harmonious and comprehensive development that should not be put off for tomorrow.*

The purpose of the article is to analyze the problems of aesthetic education of the growing generations and outline their solutions.

Scientific originality. The necessity of a complex solution to a number of issues for the realization of the aim and tasks of artistic and aesthetic education of pupils at a present stage is outlined.

The obtained results of the research allowed to make a conclusion that for a successful solution of the problems of aesthetic education as an integral part in the complex of formation means of a comprehensively and harmoniously developed personality it is important to consider the elimination of contradictions between the achievements of pedagogics and the realities of life, therefore the introduction of progressive achievements in modern educational institutions in order to create aesthetic consciousness of the growing generations appears.

Key words: *society; artistic and aesthetic education; art; personality; growing generation; pedagogical opinion.*

Одержано редакцією 18.03.2017
Прийнято до публікації 24.03.2017